פקודי

א. בהפסוק [1] "וירא משה את כל המלאכה גו' ויברך אותם משה" מעתיק רש"י את התיבות "ויברך אותם משה" ומפרש: "אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' אלקינו עלינו וגו' [2] והוא א' מי"א מזמורים שבתפלה למשה".

וצלה"ב:

א) מהו הקושי בהבנת כתוב זה שבשבילו הוצרך רש"י לפרש נוסח ברכתו — דלכאו', כאשר קיימו בנ"י ציוויו של הקב"ה, ובפרט כאשר "עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו", ובעבור זה מתברכים, מובן מאליו מהו תוכנה וענינה של הברכה (בנוסח של "אשרינו מה טוב וכו'", או "יישר כח" וכיו"ב)?

וביותר קשה, שרש"י מוציא לכאו' את הכתוב ("ויברך") מפשוטו, כי הוא מפרש שלא היתה בל' ברכה כ"א בל' תפלה — "יהי רצון".

ב) הקדמת "אמר להם" לכאורה מיותרת היא בפירושו, שהרי בכתוב גופא נאמר "ויברך אותם"?

ג) מנ"ל להוסיף את הברכה השני': "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו וגו'" — כי אף דמצינו שאמרה משה, מהו ההכרח שזוהי הברכה כאן בפרשת פקודי?

ואף אם הדבר מוכרח — הו"ל לפרשו שם על הכתוב בתהלים [וכמו שלא הביא רש"י כאן בפ' פקודי על הכתוב [3] "בחדש הראשון גו' באחד לחדש הוקם המשכן" מה שפי' בר"פ שמיני ע"ד יום השמיני, כי אי"ז מוכרח כאן].

ד) הוספת ("ויהי נועם ה' אלקינו עלינו") "וגו' " — שכוונתו בזה לרמז תירוץ קושיא לתלמיד ממולח — מהי הקושיא?

ה) מה משמיענו בסיומו "והוא א' מי"א מזמורים שבתפלה למשה", בעוד שכתוב זה הוא ב(סיום) המזמור של תפלה למשה עצמו? ומה נוגע שישנם י"א מזמורים בתפלה למשה?

ואף שעד"ז איתא במדרש [4], אבל א) ידוע שרש"י אינו מעתיק מדרשים כ"א מה שנוגע לפשש"מ; ב) רש"י אינו כותב כאן "כדאיתא במדרש" וכיו"ב, שמזה מובן שהוא ע"ד הפשט ממש, ולא מדרש המתאים לפשש"מ.

ב. והנה תוכן פירש"י זה — ברכה על השראת השכינה — הוא גם בפ' שמיני על הכתוב [5] "ויצאו ויברכו את העם" ופירש"י: "אמרו ויהי נועם ה' עלינו יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם כו' ".

וצלה"ב השינויים:

א) התם הושמט הסיום האמור בפירושו כאן: "וגו' והוא א' מי"א מזמורים שבתפלה למשה" (אף שבדוחק גדול י"ל שסמך בזה על פירושו בפקודי).

---

1) פרשתנו לט, מג.
2) תהלים מזמור צ בסופו.
3) מ, יז.
4) מדרש תהלים שם בתחילתו.
5) ט, כג.

ב) היפך סדר הברכות — התם הוא מתחיל ב„ויהי נועם גו׳ " ולאח״ז „יהי רצון כו׳ " ובפרש״י בפרשתנו הן בסדר הפוך.

ג) התם כותב „אמרו", וכאן — „אמר להם".

ג. והביאור: הקושי שבהכתוב הוא — בכתובים אלו מסופר ע״ד גמר עשיית המשכן וכליו, שזה הי׳ ע״י החכמי לב. ומכיון שלאח״ז מסיים ה־ כתוב „ויברך אותם משה", משמע ש־ „אותם" היינו החכמי לב שעשו את המשכן.

ואינו מובן: למה לא בירך משה את כל ישראל כאשר כל איש ואשה [9] נדב לבם והביאו את המלאכה ל־ משכן [7], „ויבואו האנשים על הנשים גו׳ " [8], עד שהוצרך להכריז „אל יעשו עוד מלאכה" ורק אז „ויכלא העם מהביא" [9].

ומשה הרי אוהב ישראל הי׳ [10], ובודאי שצריך הי׳ לברך אותם כאשר כל איש ואשה הביאו את המלאכה למשכן, ולא רק כאשר החכמי לב גמרו עשיית המשכן, שהם היו יחידי סגולה — „ראו קרא ה׳ בשם גו׳" [11].

ואפילו את״ל — דמדלא פירש רש״י ד„בנ״י" (הנאמר בקרא שלפניו: „כן עשו בנ״י") היינו רק החכמי לב, משמע דס״ל שזהו כפשוטו — בנ״י סתם [ואף שרק החכמי לב „עשו" את המשכן — מתרץ זה רש״י בפירושו עה״פ [12] „ותכל כל עבודת משכן גו׳ ויעשו בנ״י ככל גו׳": „ויעשו בנ״י — את המלאכה כו׳", היינו ד„ויעשו בנ״י" קאי על המלאכה (דפירושה לעיל [13]: ומלאכת ההבאה כו׳) ולא על „עבודת" שלפנ״ז בפסוק [14]] —

הו״ל למשה לברכם מיד כשגמרו ההבאה ובפרט שהייתה בנדיבות; וכי יתכן שחכה, ח״ו, בברכתו קרוב לחצי שנה [15]?!

ועכצ״ל שבודאי ברך אותם אז בזמן הנכון, והכתוב א״צ לפרש זה כי פשוט הוא וכנ״ל כו׳; או, לאידך גיסא — שאצ״ל נתינת יישר כח דמאי קמ״ל (אף דפשיטא שגרמו נח״ר במח׳ ורגש מרע״ה [16]). ומה שכאן מפרש „ויברך אותם משה" צ״ל שזהו לא ברכה — נתינת יישר כח, כ״א ברכה מיוחדת [17] (שלכן הוצרך הכתוב ל־ פרשה) השייכת לגמר עשיית המשכן דוקא; ומכיון שמדתו של הקב״ה מדה כנגד מדה [18], הרי בודאי שמדתו של הקב״ה בזה, היא בהתאם לעבודת בני ישראל — שעשו את המשכן בכדי

---

6) ראה פירש״י לב, ב.
7) וראה פירש״י פרשתנו לח, כו — בנוגע לתרומת האדנים — שכאו״א נתן כו׳.
8) לה, כב.
9) לו, ו.
10) מנחות סה, א.
11) שם, ל.
12) לט, לב.
13) לו, ז.
14) ועפ״ז בטלה תמיהת מפרשי רש״י שם (לט, לב) — מאי קמ״ל.
15) ראה פירש״י תשא לא, יח. לג, יא. ר״פ ויקהל.
16) ע״ד פירש״י בתיבת ניחוח (ויקרא א, ט. ועוד).
17) ע״ד ב׳ ברכות יעקב לפרעה (ויגש יז, ז. י) — שתוכנם שונה כפרש״י שם.
18) ראה פרש״י נח ז, א. יתרו יח, יא. נשא ה, כד. ועוד. וכן מובן בפשטות.

שיהי' "ושכנתי בתוכם"[19] ולכן פי' רש"י "אמר להם שתשרה שכינה במעשה ידיכם".

וזהו שרש"י מקדים "אמר להם" — כי הטעם שברכה זו מוזכרת בכתוב הוא משום שלא היתה זו סתם ברכת "יישר כח" וכיו"ב, כ"א "אמר (דבר הנוגע) להם" — דבר המותאם ל־פעולתם הם ולמבוקש שלהם: השראת השכינה בעשייתם.

ד. אמנם צריך להבין: בפירש"י שלפנ"ז כתוב "שלא הי' יכול להקימו שום אדם ומשה העמידו . . א"ל הקב"ה עסוק אתה בידך". ולפי"ז הרי אע"פ שבנ"י טרחו ומשה רק עסק כו' ואח"כ, ואין ברכתם שווה, אבל צ"ל ג"כ ברכה למשה לאחר ברכת בנ"י וברכה הכוללת גם (עשיית) בנ"י, כיון שעל ידי עסק משה נגמרה ונשלמה עשייתם דבנ"י את המשכן — "מעשה ידיכם" דבנ"י.

ומפרש רש"י דאין הכי נמי, ומביא שמצינו התוכן ד"יהי רצון שתשרה שכינה" גם בהכתוב — "ויהי נעם ה' אלקינו עלינו", שהו"ע השראת השכינה (אלא ש"שכינה" הוא בלשון חכמים ו"ה' אלקינו" הוא בל' הכתוב), ובברכה זו, שנקראת תפלה (לא נתינת יישר כח וכיו"ב), הרי כולל משה את עצמו עמהם, שאומר "עלינו"[20].

וזהו שמסיים רש"י "והוא כו' מזמורים שבתפלה למשה", והיינו דמכיון שמצינו מפורש ב"תפלה למשה" ברכה על השראת השכינה השייכת להמשכן ושגם הוא עצמו בכלל, וכאן הרי מוכרח לומר שהיתה ברכה בתוכן כזה, למדין סתום מן המפורש שאמר משה ברכה זו "ויהי נועם וגו'" בסיום מלאכת המשכן.

ומוסיף רש"י (אחרי "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו") — "וגו'", באם יקשה תלמיד ממולח: כיון שאומר "במעשה ידיכם" דבנ"י — מהו ההכרח שיהי' "נועם ה"א עלינו" גם על משה — שיראה המשך הכתוב "ומעשה ידינו", היינו שגם מעשה ידיו של משה הי' בעשיית המשכן (ביחד עם מעשה ידיהם דבנ"י).

ה. אבל יוקשה לתלמיד: מנ"ל שהכתוב "ויהי נועם" אמרו משה — (ואדרבא היפוכו משמע מהנא' לפנינו: "שנותינו בהם שבעים גו' שמונים שנה", וכבר למד התלמיד שמשה הי' בן שמונים שנה ביצי"מ[21], ועד"ז מרים ואהרן וכו' — וי"ל שזהו גם מטעמי המדרש[22] — שישראל אמרו "ויהי נועם ה"א וגו'");

וזהו שרש"י מוסיף "והוא א' מי"א מזמורים שבתפלה למשה" (אף שזהו בסיום המזמור שב"תפלה למשה" עצמו כנ"ל),

דבאם רק זה המזמור אמר משה, אפ"ל שרק התחלתו דמשה משא"כ (שבעים גו' שמונים שנה גו' ו)סיום המזמור "ויהי נועם" הוא מה שענו ישראל על דברי משה (כפי' המדרש); אבל מכיון שגם המזמורים שלאח"ז

---

19) תרומה כה, ח.

20) ואף שברכת משה היתה לפני הקמת המשכן (כפשטות סדר הכתוב) — הרי ה־ברכה "ויהי נועם . . עלינו" היא בלשון עתיד.

21) וארא ז, ז.

22) ספרי פנחס קמג. סדר עולם רבה פ"ו. וראה ילקוט כאן ע"ס. תו"כ ר"פ שמיני (טו). [אבל להעיר שברש"י שבועות (טו, ב ד"ה השיר) גריס גם בתו"כ כבפירושו ע"ת כאן].

אמרם משה מסתבר שכתוב זה שב־ אמצע הוא מדברי משה, ולא מדברי בני ישראל. [והנאמר „שבעים גו׳ שמונים שנה״ הוא חלק מהעונש כאשר „(זרמתם שנה) יהיו גו׳ שתה עונותינו גו׳ ״ [23].

ו. עפ״ז מבואר טעם השינויים דבפירש״י שבפ׳ שמיני:

מש״נ שם „ויברכו את העם״ קאי וסמוך לעבודת אהרן ומשה [24] (ש־ מסופר בארוכה לפני זה), וע״ז באה תחלת הברכה — וזו הייתה סיבת כל הברכה וכפירש״י: „אמרו ויהי נועם ה׳ אלקינו עלינו״, עיקרו על (עבודת) אהרן ומשה (ולא דמשה ובנ״י כב־ פרשתנו).

ולכן: (א) כתב רש״י „אמרו״ בלא הדגשת „להם״ (ב) לא כתוב „וגו׳ ״ — כי המשך הכתוב הוא ענין חדש ולא עבודת משה ואהרן, (ג) לא סיים „והוא א׳ . . . שבתפלה למשה״ — כי כאן אין כל סברא לומר שאמרו בנ״י, כיון שמדבר בעבודת משה ואהרן, משא״כ בפקודי שמדבר בעשיית ה־ משכן.

ועפ״ז מובן גם שינוי הסדר שמתחיל „ויהי נועם גו׳ ״ ואח״כ כותב „יהי רצון כו׳ ״ — כי העבודה דאהרן ומשה („נועם ה״א עלינו״) פעלה שאח״כ „תשרה שכינה במעשה ידיכם (דבני ישראל)״, היינו שהשראת השכינה „ב־ מעשה ידיכם״ באה לאחרי ובסיבת עבודת אהרן ומשה („נועם . . עלינו״), וכהמשך פירש״י: לפי שכל ז׳ ימה״מ כו׳ לא שרתה שכינה כו׳ אמר להם כו׳ שע״י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם כו׳.

ז. ההוראה מפירש״י זה:

גם לאחרי שבנ״י קיימו כל ציווי ה׳ בשלימות — נדבת לבם של כ״א מישראל למלאכת המשכן, עד לאחר סיום והשלמת כל העבודה של החכמי לב במלאכת המשכן — „ככל אשר צוה ה׳ ״, עדיין לא יוכלו להקים את המשכן והוצרכו להביאו אל משה שהוא יקים אותו; וגם זה לא הספיק עדיין עד ש„ויברך אותם משה״ שע״ז דוקא שרתה השכינה במעשה ידיהם.

ולאידך, כשהביאו בנ״י מלאכתם אל משה, הנה לא זו בלבד שמשה ברכם כנ״ל, אלא עוד זאת, שמשה כלל את עצמו עמהם בברכתו: „ויהי נועם ה׳ אלקינו עלינו ומעשה ידינו גו׳״, היינו שמשה שיתף א״ע עם כלל ישראל בעבודתם ופעולתם הם.

ועד״ז בעבודת כאו״א: גם לאחרי גמר והשלמת עבודתו שנועדה לו, עליו לידע שעדיין אין בכוחותיו הוא להגיע לתכליתה — הקמת משכן לו ית׳ — כ״א צריך „להביא״ „מלאכת״ עבודתו למשה רבינו [ה„אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא״ [25] — עד לכ״ק מו״ח אדמו״ר נשיא דורנו] כי רק הוא בכוחו ויכולתו להקים ממלאכת בנ״י משכן לו יתברך, היות והוא ה„עומד בין ה׳ וביניכם״ [26] — ממוצע המחבר נש״י לאביהם שבשמים [27];

וגם לאחרי השתתפות משה רבינו,

23) שם, ה־ח.

24) פירש״י פרשתנו מ, כט. וראה לקו״ש ח״ו שיחה א׳ לפ׳ פקודי.

25) ת״ז תי׳ סט (קיב, א. קיד, א).

26) ואתחנן ה, ה. וראה תו״ש ע׳ 158.

27) ראה עד״ז בארוכה לקמן ע׳ 184, 186 ואילך.

עדיין לא תשרה שכינה במעשה ידי בנ"י עד שמשה רבינו בירך אותם כו'.

ובאותיות פשוטות: כאו"א מישראל, עם כל מעלותיו ועבודתו עליו להיות דבוק וקשור ל"אתפשטותא דמשה" — "רבי" — שעל ידו דוקא הוא מתקשר עם ה' אלקיו; וכמפורש בנגלה דתורה, במכילתא עה"פ [28] "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", שכל מי שמאמין במשה עבדו, הרי"ז כאלו מאמין בה'. ויתירה מזו: כל ענייניו של כאו"א מישראל הן בגשמיות והן ברוחניות תלוים הן בהנשיא. וג"ז אינו ענין הנאמר רק בקבלה וחסידות, אלא מפורש הוא בגמ' [29]: "מי שיש לו חולה בביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים" — הייגו שה"חולה" — הן בגופו והן בנשמתו, שעדיין חסרה השלימות בעבודתו לקונו [30] — אין די לו בזה שהוא עצמו (או זולתו מב"ב) יבקש רחמים לתרופה (למחלתו בגו"ר), אלא צריך הוא לתפילתו של "חכם" והיא היא הפועלת להיות "ושב ורפא לו" [31].

אלא שב' תנאים בזה: א) "חכם" — ד"איזהו חכם הרואה את הנולד" [32], ופי' אדמוה"ז [33] שרואה את הדבר ה' שמוליד ומהווה כל נבראים בכל רגע ורגע; כי מאחר שרואה את דבר ה' שבדבר — ולא חומריותו וגם לא גשמיותו הרי רואה הוא את הדבר לאמיתתו, ולכן (א) ביכולתו להכיר את ה"חולי" לאמיתתו; (ב) ביכולתו לעורר רחמים ולרפאו; דמכיון שרואה את דבר ה', כי אז באפשרותו לשנות הצירופים כו', ע"ד "מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק" [34].

ב) החכם צ"ל "בעיר" [35] — שאינו סוגר את עצמו בד' אמותיו, עם היותו עסוק בת"ת ותפילה ושאר ענינים נעלים, כ"א מצוי הוא בתוכיותה של ה"עיר" ומסור לכאו"א מבנ"י הנמצאים בה — ולכן מבקש עליהם רחמים וכו' [36].

וב' תנאים אלו הם בדוגמא לב' הענינים דלעיל בשייכות למשה ובנ"י:

א) שהוצרכו להביא את כל המלאכה למען תכליתה והשלמתה למשה, שהוא הי' ה"חכם" [37] — הרועה ישראל; ב) משה כלל את עצמו יחד עם כלל ישראל [38].

---

28) בשלח יד, לא.
29) ב"ב קמז, א.
30) ועד ש"חולה" בגימט' מ"ט "לפי שחסר ממנו שער הג' ולזה אירע לו החולי" (טעמי המצות להאריז"ל פ' וירא. וראה לקו"ת ברכה צז, ב. ובארוכה ד"ה חמישים שערי בינה תרנ"ג — נדפס בקונטרס ח"י אלול תש"ג).
31) ראה שו"ת חת"ס חאו"ח סי' קסו. לקו"ש חי"ג שיחה ב' לפ' שלח ס"ו.
32) תמיד לב, א.
33) תניא פמ"ג. לקו"ת נשא כו, ד. האזינו עה, ב.
34) תענית כה, א.
35) לשון רמ"א יו"ד סו"ס של"ה.
36) ועד"ז צריך להיות בעבודת כאו"א: בחי' "חכם" שבו, והוא האמונה שבכ"א מישראל שבבחי' "חכמה" שבנפש (תניא פי"ח (י"ט) צ"ל "בעיר קטנה זה הגוף" (נדרים לב, ב), שיאיר בכל כחות ולבושי הנפש שלו (ראה תניא ספי"ט ובפכ"ד כ"ה. וראה נדרים שם: חכם זה יצר טוב כו', ומלט את העיר בחכמתו זו תשובה ומע"ט כו').
37) שמשה מדריגתו חכמה — ראה לקו"ת מסעי פט, ד. צב, רע"א. ובכ"מ. (ראה בארוכה לקו"ש חי"ו ע' 244 ואילך).
38) ראה זח"א סז, ב.

ח. אך קודם שבאים בנ"י אל משה נאמר "ויעשו בנ"י ככל אשר צוה ה'", היינו שקודם השתתפותו של משה וברכתו כבר נגמרה כל עבודת המשכן המוטל עליהם ומצדם הרי היא בתכלית השלימות, ורק אז השתתף משה עמהם בעשיית המשכן ובירך אותם.

וכן הוא בעבודת כאו"א: להשתתפותו דמשה שבכל דרא ודרא ולברכתו זוכה האדם רק כאשר עבודתו היא ככל אפשריותו ויכולתו, ע"ד "וברכך ה"א בכל אשר תעשה"[39] דוקא; "רפואת" (משה) ה"חכם" באה רק אם ה"חולה" עושה גם פעולות טבעיות ע"פ תורה (כדרז"ל[40] "ורפא ירפא"[41] — מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות").

אבל כאשר עדיין יש חוסר במלאכת בנ"י לעשיית המשכן (וע"ד פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שישנם "צרות־חסידים", דבעת שטוב להם אין "באים", כשמטילים עליהם שליחות בהפצת המעינות משתמטים כו', ורק כשנמצאים בעת צרה ר"ל באים בתביעה כו' שצריכים ל"מופת") — הנה במצב כזה אינם כלים ראויים להשתתפות משה וברכתו.

אלם כשבנ"י עובדים עבודתם כדבעי כו' בתכלית השלימות כפי יכולתם הם, ובאים אל משה רבינו באופן הראוי — באמונה, וכדרז"ל הנ"ל ע"פ "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" — הנה אז משתתף משה עם העבודה של כאו"א שכולל א"ע עם הכלל, ומסייע לכאו"א בפרט בעבודתו לו יתברך; ואחרי השתתפותו בעבודת כלל ישראל פועל בברכתו השראת השכינה ב"מעשה ידינו" של כלל ישראל ומשה בתוכם, ומביא את כאו"א לשלימותו האמיתית.

(משיחת ש"פ ויק"פ, מבה"ח ניסן, תשל"ה)

---

39) ראה טו, יח. ובספרי עה"פ. נתבאר בדרך חיים בהקדמה. דרמ"צ מצות תגלחת מצורע בסופו. קונט' ומעין מכ"ה פ"א.

40) ב"ק פה, א.

41) משפטים כא, יט.